אימא סיפא רבי יוסי אומר יבור אי אמרת בשלמא כיותר מרובע טנופת דמי בהא קא מיפלגי ת"ק סבר לא קנסינן התירא אטו איסורא ור' יוסי סבר קנסינן אלא אי אמרת כרובע דמי אמאי יבור התם היינו טעמא דר' יוסי משום דמיחזי כי מקיים כלאים ת"ש [א]שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים זה אומר מאתים שלי וזה אומר מאתים שלי [ב]נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו הכי השתא התם ודאי מנה למר ומנה למר הכא מי יימר דלאו כוליה ערובי עריב ת"ש מסיפא א"ר יוסי א"כ מה הפסיד הרמאי אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו הכי השתא התם ודאי איכא רמאי הכא מי יימר דערובי עריב ת"ש [ג]שטר שיש בו רבית קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית דברי ר"מ הכי השתא התם משעת כתיבה הוא דעבד ליה שומא הכא מי יימר דערובי עריב ת"ש מסיפא וחכ"א [ד]גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית הכי השתא התם ודאי קרנא דהתירא הוא הכא מי יימר דכוליה לא ערובי עריב ת"ש [ה]דתני רבין בר ר"נ לא את המותר בלבד הוא מחזיר אלא מחזיר לו את כל הרבעין כולן אלמא היכא דבעי אהדורי כולה מהדר הכי השתא

התם

אימא סיפא. ולא גרסי' ת"ש דלמאי שדחה דמוקרא בעלמא הוא אין סברא שיקנוס ר' יוסי ולא מסתבר ליה למימר דפליגי דר' יוסי סבר דרובע לא שכיחא ורבנן סברי דשכיחא דלא מסתבר לפלוגינהו בהכי: **התם** ודאי מנה למר. ה"מ לשנויי התם ודאי איכא חד דלא הוי רמאי הכא מי יימר דליכא רמאי אימור ערובי עריב אלא דמשני שפיר טפי: **קונסין** אותו ואינו גובה לא קרן ולא רבית. נראה לר"י דר"מ קונס לגמרי להפסיד החוב אפילו בהודאה או בעדות אחרת כדמשמע לישנא דאינו גובה לא את הקרן משמע דאינו גובה כלל ועוד משמע דומיא דרבית וכן משמע נמי מדמדמה לה בהמניח (ב"ק דף ל: ושם) גבי המוציא תבנו וקשו דקנסו גופן משום שבאן שמפסיד גוף הממון ואין להקשות דבפ' איזהו נשך (ב"מ דף עב: ושם) מדמה הך דשטר שיש בו רבית לשטרי חוב המוקדמין ומוקי ההיא לשטר חוב כר"מ והיכי מדמה דהכא מפסיד גוף המלוה והתם אינו מפסיד המלוה אלא דהשטר פסול דהתם לפי שלא נעשית עבירה בגוף המלוה אלא בשטר אבל רבית יש עבירה בהלואה אפי' בלא שטר אע"ג דקאמר דמשעת כתיבה עבד לה שומא מ"מ בלא שטר נמי איכא איסורא בהלואה והקשה ריב"ם דאם יפסיד כל חובו (ג) יפסיד לגמרי א"כ נמצא לוה חוטא נשכר ואור"י דלא קשה כי המלוה שמרויח קנסו בגוף אותו שבח ומתוך כך יזהר אבל הלוה אין במה לקנוס כדי שיזהר שמתחלה ע"מ לפרוע הוא לווה: **הכי** השתא התם משעת כתיבה עבד ליה שומא הכא מי יימר דעריב. קשה לרשב"א דלמאי לא מייתי ההיא דשטרי חוב המוקדמין דקנסו התם בכוליה מזמן ראשון ומזמן שני אע"ג דאיכא למימר נמי מי יימר דגבי ממשעבדי דשמא לא יבא לגבות ממשעבדי לעולם וכן יש להקשות בסוגיא דהמניח את הכד (ב"ק דף ל: ושם) ואומר ר"י דכי היכי דהכא משעת כתיבה הוא דעבד ליה שומא התם נמי משעת כתיבה הוא דעבד ליה על מדבר שקר תרחק: **וחכמים** אומרים גובה את הקרן. משמע שגובה ע"פ השטר ואפי' ממשעבדי וקשה לר"י דלמה השטר כשר כיון שהעדים עוברין על לא תשימון כדתנן באיזהו נשך (ב"מ דף עה:) ואע"ג דאין עדי חמס שאין מרויחין כלום הא קיימא לן כאביי (סנהדרין כז.) דעבריין אוכל נבלות להכעיס פסול והא דלא תני בזה בורר (שם דף כו:) ה"נ לא תנא ליה אלא בכלל מלוה הוא כדמפרש התם (דף כה.) בגמ' מלוה ברבית מלוה הבאה (לו) ברבית ואין לומר דמיירי כגון שאין ניכר הרבית בשטר אלא כתב סתם פלוני לוה מפלוני מנה והעדים היו סבורים שהיה הכל קרן ואח"כ נודע שהיה בו רבית דהא בפרק איזהו נשך (ב"מ דף עב. ושם) משני ר' יוחנן ההיא דשטרי חוב המוקדמין פסולין אפי' תימא רבנן גזרה שמא יגבה מזמן ראשון ואם אין ניכר הרבית בשטר שיש בו רבית נמי נגזור שמא יגבה גם הרבית בתורת קרן ואין לומר דלכך כשרין שלא עשו שומא כיון שניכר הרבית מתוך השטר לא יבא לגבות הרבית ע"י שטר זה והא דתנן באיזהו נשך (שם דף עה:) שהעדים עוברים בלא תעשה היינו כשאין הרבית בשטר ניכר דהא אמר בשמעתין ובהמניח (ב"ק דף ל: ושם) דמשעת כתיבה עבד ליה שומא א"כ בשטר זה עוברין בלא תעשה וי"ל דלא תשימון לאינשי במלוה ולוה וערב משמע להו ולא עדים ולהכי לא מיפסלי כדאמרי' (ב"מ דף ה:) לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו א"נ כגון שיש עדים שהיו אנוסין מחמת נפשות וכן י"ל בשטרי חוב המוקדמין דאית דמוקי לה כר"מ אבל לרבנן כשרין ואפי' ר"מ אינו פוסל אלא מטעם קנס ואמאי והלא עדים פסולים הן שחתמו על השטר מוקדם אלא י"ל שיש עדים שהיו אנוסין מחמת נפשות א"נ י"ל דהתם כגון שאומרים טעינו בשנות המלך ואומר ר"י דהלכה כרבנן דאע"ג דקיי"ל כר"מ בגזירותיו (עירובין מז.) דוקא בגזירותיו אבל לא בקנסותיו וכן פסקו הלכות גדולות מטעם זה כרבנן דר"מ (יבמות לו.) במעוברת חבירו ומינקת חבירו: **דתני** רבין בר ר"נ לא את המותר כו'. הא דלא אייתי מתני' דהתם דמפרשי לה נמי הכי לא את המותר בלבד הוא מחזיר כו' משום דלא מתרצא אלא ע"י ברייתא דרבין בר ר"נ וללישנא דדינא מייתי ללישנא דקנסו היתרא אטו איסורא לא מצי מייתי מהכא דלא שייך הכא קנסא דאם לקח הלוקח יותר ממה שהיה לו ליקח אין לקנסו בכך כי מה היה לו לידע כמה שם ולא גרסי' מה שהיה כתוב במקצת ספרים בשינויא הכא מי יימר דערובי עריב דא"כ הוה משמע דללישנא דקנסא מייתי:

אימא סיפא ר' יוסי אומר יבור. יבדור את הכל: **אי אמרת בשלמא.** דרובע דכלאים כיתר מרובע דטנופא דמי והאי ימעט מן הדין הוא היינו דאתא ר' יוסי למימר יבדור את הכל וס"ל כרב הונא דאמר אם בא לנפות מנפה את כולן אבל כיון דאוקמא דמן התורה אפי' מיעוט אינו צריך אלא חומרא הוא אמאי אתא רבי יוסי להוסיף חומרא אחרת על זו ולמימר יבור. ואיכא ספרים דכתוב בהו ת"ש מסיפא ולסיועי לרב הונא קאתי: **משום דמיחזי כמקיים כלאים.** מאחר שמתחיל למעט ומניח מקצתן ומיחזי כאילו מטיל אותן בידים וזורען במתכוין ואי כבר נזרעו בקרקע ויברר קצת וישייר קצת נראה כמקיים בקרקע כלאים ונפקא לן מקרא במ"ק ד) ובתורת כהנים ה) דלוקה: **שנים שהפקידו.** אלישנא דקנסא פריך שמע מינה לא קנסינן אמותר וה"נ אמאי קנסוהו רבנן בכוליה (א) אלא במותר רובע: **מי יימר דלאו כוליה כו'.** דכיון דרגלים לדבר דעירב בו בידים דהאיכא יותר מרובע איכא למימר דכוליה עריב: **מה הפסיד הרמאי.** לא יבא להודות דהא לא מפסיד מידי. ולסיועי' קאתי: **מי יימר דערובי עריב.** כלל: **שיש בו רבית.** פלוני לוה מפלוני מנה במאתים עד זמן פלוני: **התם משעת כתיבה.** קעבר המלוה אלא תשימון עליו נשך ו) דמהכא נפקא לן בפ' איזהו נשך ז): **ת"ש דתני רבין כו'.** לקמן בפ' בית כור ח) תנן בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל כו' ואם אמר לו הן חסר הן יתר אפילו פיחת רובע לסאה או הוסיף רובע לסאה הגיעו דהיינו ל' רבעים לבית כור דהוי ל' סאין יתר מיכן יעשה חשבון ויחזיר לו כיון דאיכא מותר מרובע ותני רבין בגמ' (קד:) לא את המותר של רובע לכל סאה הוא מחזיר לבדו אלא את כל הרבעים כולן כל ל' רבעים של בית כור ומותרותיהם הכל מחזיר דהיכא דבא לשלם משלם את כולו ולעיל נמי היכא דבא לנפות מנפה את כולו ומסייעא לרב הונא. וללישנא קמא דאמרי לה דינא קמסייע דהכא והתם חד טעם הוא דרובע מחיל אינש אבל כי איכא טפי מרובע הוי דבר חשוב ולא מחיל מידי: **הכי השתא.** התם גבי בית כור עפר מדה בחבל אני מוכר לך בדין הוא דמחזיר לו את כל הרבעים דמעיקרא לא אקני ליה מוכר מידי בייתור על מדת החבל אלא משום דאמר ליה בהדיא הן חסר הן יתר אבל מסתמא לא הוה קני יתר על הבית כור ואפי' כל שהוא הלכך כיון דאיכא דבר גדול כל כך יתר מרובע לסאה לא הוה מחילה כלל דקרקע חשוב הוא בפני עצמו דלהכי אהני מאי דא"ל בית כור והאי דקאמר ליה הן חסר הן יתר מיהו להכי אהני דאי לא הוה יתר על המדה כי אם רובע הוא מחיל ליה אבל יתר מרובע לא הויא מחילה כלל והדר והוא הדין לחסרון דרובע נמי הוי מחילה יתר מרובע לא הוי מחילה (ב) והדר ללוקח אבל גבי רובע טנופת דאף על גב דלא אמר ליה הן חסר הן יתר הויא מחילה מסתמא דהא שכיח טנופת רובע ולעולם אימא לך כי איכא נמי יתר מרובע הויא רובע מחילה ויחזיר המותר דאם בא לנפות אינו מנפה את כולו ט).

ולמאי

התם

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פ"ה מהל' שאלה ופקדון הל' ד סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' ש ס"ח יעו"ש:

כ ב מיי' פ"ד מהל' מלוה ולוה הל' ו סמג לאוין קט טוש"ע ח"מ סי' נב סעיף א וטוש"ע יו"ד סי' קסא סעיף יא:

רבינו גרשום

מסייע לרב הונא מסיפא ר' יוסי אומר יבור. אאם יש בה רובע מסין אתר מהדר ר' יוסי דבורו דיבור כל הרובע (חוץ) דכיותר מרובע דמי והיינו כרב הונא. לא לעולם מהא לא תסייעה דרובע בפחות מרובע דאפילו למעט לא היה בעי ואמאי קאמר ר' יוסי יבור הכל משום דאי שביק ליה מחזי כמקיים כלאים בכרם: והשאר יהא מונח עד שיבוא אליהו. ש"מ דלא קנסינן (היתר) אטו איסור דמאי קא תבע מאתים. הכא נמי אם בא לנפות אינו מנפה את כולו דלא קנסינן ביתר של רובע אטו איסור דיותר מרובע איסורא הוא: התם. משום הכי יהבי' לכל חד מנה דחד מינייהו לאו רמאי הוא: הכא. האי מוכר מי יימר דלא כולהו ערבינהו. יש לחוש וקנסי' ולהכי הבא לנפות מנפה את כולו: ת"ש מסיפא וכו'. מדקתני ר' יוסי אומר הכל יהא מונח עד שיודה הרמאי. ש"מ דקנסי' היתר אטו איסור ותפשוט לך מהא הבא לנפות מנפה את כולו וקנסי' היתר אטו איסור: הכי השתא וכו' הכא מי יימר דעירובי מערב איהו דאיכא איסורא דלמא ליכא איסור ולא קנסינן ומהא לא תפשוט: דברי ר' מאיר. אלמא דקנסינן היתר אטו איסור ותפשוט לך מהא הבא לנפות מנפה את כולו דקנסי': דעביד ליה שומא. לא תשימון עליו נשך ומשעת כתיבה איכא איסורא ומשום הכי קנסי'. אבל הכא מי יימר דערובי עריב ומשום הכי הואיל דליכא איסור לא קנסי': ואינו גובה את הרבית. ש"מ לא קנסי' היתר אטו איסור הכא נמי לא קנסי' והבא לנפות אינו מנפה את כולו וקשיא לרב הונא: ת"ש דתני רבין. באידך פירקין דלקמן לא את המותר הוא מחזיר וכו'. וקתני במשנה בית כור עפר אני מוכר לך וכו'. ואם אמר לו המוכר ללוקח הן חסר מרובע או יותר מרובע אפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו יותר מיכן יעשה הלוקח חשבון וגרסי' בגמרא דבית כור לא את הרובע בלבד הוא מחזיר אלא מחזיר לו את כל המותר: כלפי לייא. תני רבין בר רב נחמן לא את המותר בלבד מחזיר אלא מחזיר כל הרבעין כולן דהיינו לכור ל' רבעין של קב. והיינו סכום הרבעים ז' קבין ומחצה אלמא דקנסי' היתר אטו איסור דהיינו פחות מרובע אטו איסור דיותר מרובע הכא נמי תפשוט הבא לנפות מנפה את כולה: הכי השתא

מסורת הש"ס

א) ב"מ מ., ב) ב"ק ל: ב"מ עב., ג) לקמן קד:, ד) [דף כ:], ה) [קדושים פרק ד], ו) [שמות כב], ז) [ב"מ עה:], ח) [דף קג:], ט) [עי' רש"ל], י) [יע"ע תוס' יבמות לו. ד"ה מי ותוספות ב"ק ל: ד"ה וחכמים ותוס' ב"מ עב: ד"ה קונסין ותוספות זבחים קד. ד"ה אר"ע ותוספות בכורות כח. ד"ה ר"מ].

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה שנים שהפקידו וכו' רבנן בכוליה לא ניקנסיה אלא במותר רובע: (ב) ד"ה הכי השתא וכו' והדרה מלוקח אגב: (ג) תוס' ד"ה קונסין וכו' כל חובו לגמרי כצ"ל ותיבת יפסיד נמחק:

מוסף רש"י

זה אומר מאתים שלי. לאחר זמן כשבאו ליטול פקדון (ב"מ לז.). מה הפסיד הרמאי. א"כ לא יודה לעולם על האמת (שם). שטר שיש בו רבית. שכתוב בו שלוה ברבית (ב"ק ל:) שכתוב בו פלוני לוה מפלוני מנה ברבית כך וכך לזמן פלוני (ב"מ עב.).